KOŚCIÓŁ I PRAWO 4(17) 2015, nr 2, s. 225-244
http://dx.doi.org/10.18290/kip.2015.4.2-15

Anna Słowikowska
Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL

IV OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA *KODEKS PRAWA KANONICZNEGO W BADANIACH MŁODYCH NAUKOWCÓW* LUBLIN, 6 CZERWCA 2015 ROKU

Dnia 6 czerwca 2015 r. w Collegium Iuridicum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II odbyła się IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*. Jej organizatorami byli: Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, Komisja Prawnicza Oddział Polskiej Akademii Nauk w Lublinie, Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa KUL, Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL.

Otwarcia konferencji dokonał ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL, kierownik Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL, który jako pomysłodawca i inicjator tego cyklicznego wydarzenia naukowego powitał wszystkich współorganizatorów, przewodniczących poszczególnych sesji, prelegentów i gości. Podkreślił, że podczas dotychczasowych trzech konferencji 96 prelegentów z Polski, Czech, Słowacji, Włoch, Ukrainy i Litwy podzieliło się wynikami swoich badań naukowych. Na tegoroczną konferencję zakwalifikowały się 44 osoby z następujących ośrodków: Uniwersytetu Trnawskiego, Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, Politechniki Opolskiej, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie i z KUL. Ks. Sitarz podkreślił także, że główny ciężar przygotowania konferencji wziął na siebie Komitet Organizacyjny w składzie: dr Anna Słowikowska, mgr lic. Paweł Zając, mgr lic. Agnieszka Romanko, mgr lic. Urszula Wasilewicz, mgr lic. Sebastian Margiewicz, mgr lic. Patrycja Kukulska, mgr lic. Andrzej Kukulski, ks. mgr lic. Paweł Lewandowski i mgr lic. Maciej Dziwina. Ponadto po raz pierwszy właśnie w tym roku Polska Akademia Nauk zaakceptowała wniosek o dofinansowanie konferencji. Dokonując otwarcia konferencji, profesor słowa powitania skierował do: prof. dr. hab. Jana Glińskiego (wiceprezesa Oddziału PAN w Lublinie), któremu podziękował za wsparcie w uzyskaniu dofinansowania. Następnie zwrócił się do ks. prof. dr. hab. Józefa Krukow-

skiego (prezesa SKP i przewodniczącego SAWP KUL), który – pod nieobecność ks. prof. dr. hab. Augustyna Eckmanna (prezesa TN KUL) – reprezentował również Towarzystwo. Słowa wdzięczności skierował pod adresem TN KUL, które jest wydawcą artykułów będących wynikiem konferencji i publikuje je w periodykach „Roczniki Nauk Prawnych" oraz „Kościół i Prawo" , a także w monografii *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*. Następnie powitał władze WPPKiA KUL – ks. dr. hab. Piotra Stanisza, prof. KUL (dziekana) i ks. dr. hab. Krzysztofa Burczaka, prof. KUL (prodziekana), którym podziękował za zarezerwowanie środków na dofinansowanie III tomu publikacji *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*. Słowa wdzięczności skierował także do ks. dr. hab. Andrzeja Pastwy, prof. UŚ (kierownika Katedry Prawa Kanonicznego i Ekumenizmu UŚ). Za uczestnictwo podziękował również ks. dr. hab. Leszkowi Adamowiczowi, prof. KUL (dyrektorowi Instytutu Prawa Kanonicznego KUL), o. prof. dr. hab. Wiesławowi Barowi (Katedra Historii Prawa Kanonicznego oraz Prawa Kanonizacyjnego i Sakramentów Świętych KUL), ks. prof. dr. hab. Stanisławowi Paździorowi (Katedra Kościelnego Prawa Procesowego KUL), ks. dr. hab. Stanisławowi Dubielowi, prof. KUL (kierownikowi Katedry Norm Ogólnych i Kościelnego Prawa Majątkowego KUL), ks. dr. hab. Ambrożemu Skorupie, prof. KUL (Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL). W sposób szczególny ks. Sitarz powitał bohaterów konferencji – prelegentów: doktorów i doktorantów, którzy w większości w tej roli występowali po raz pierwszy, a także pozostałych uczestników konferencji, przybyłych na nią, aby towarzyszyć kolegom głoszącym referaty, brać czynny udział w dyskusji, z zainteresowaniem poznawać prawo kanoniczne i podpatrywać, jak w przyszłości przygotować swoje wystąpienie.

Prof. Gliński wyraził wdzięczność, że po raz kolejny może uczestniczyć w sesji młodych naukowców, która cieszy się dużym uznaniem i jest bardzo wartościowa. W imieniu Prezydium PAN podziękował przewodniczącym Komisji Prawniczej Oddział PAN w Lublinie – ks. prof. Krukowskiemu i ks. prof. Sitarzowi – za współudział w organizacji wielu przedsięwzięć naukowych, dzięki którym PAN jest promowana w Polsce i za granicą. Uczestnikom konferencji życzył owocnych obrad, a organizatorom jej kontynuacji w przyszłości.

Prof. Krukowski podziękował za to, że już po raz czwarty może brać udział w otwarciu konferencji z cyklu *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*. Jednocześnie cieszy się, że idea, którą kilka lat wcześniej podniósł prof. Sitarz zakorzeniła się w świadomości środowiska – wydziałów prawa kanonicznego, ale także wydziałów prawa czy teologii w kraju i poza Polską. Zauważył, że występuje tu w roli członka kilku organizacji naukowych, które istnieją i współpracują ze sobą dla wspólnego celu. Celem tym jest poznawanie prawdy, która jest *adaequatio rei et intellectus*, czyli zgodnością naszego poznania z otaczającą rzeczywistością. Profesor zwrócił uwagę na dwa elementy: umysł ludzki poszukujący prawdy, który odżywia się rzeczywistością

– złożoną i tajemniczą, jaką trzeba odkryć. Rzeczywistość tę stanowi prawo obowiązujące niezależnie od ludzkiej woli, ale i tworzone w zależności od potrzeb ludzkich. Poznanie prawdy ma być naukowe, tzn. takie, do którego należy użyć odpowiednich metod, sposobów poznawania, właściwych dla dyscypliny, jaką jest prawo kanoniczne. Ks. Krukowski wyraził wdzięczność, że organizowana konferencja znalazła zapotrzebowanie wśród młodych kanonistów. Słowa uznania skierował do jej głównego organizatora – prof. Sitarza i jego współpracowników z Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL. Wszystkim uczestnikom życzył owocnych obrad w poszukiwaniu prawdy oraz towarzyszącej temu procesowi dobrej, koleżeńskiej atmosfery.

Następnie głos zabrał dziekan WPPKiA KUL prof. P. Stanisz. W swoim przemówieniu odniósł się do konstytucji apostolskiej *Sacrae disciplinae leges*, w której papież Jan Paweł II, promulgując Kodeks Prawa Kanonicznego w 1983 r. [dalej cyt.: KPK/83], określił go jako niezbędne narzędzie bezwzględnie konieczne Kościołowi. Profesor zauważył jednocześnie, że konieczna jest również naukowa refleksja nad normami zawartymi w tym Kodeksie, a zwłaszcza nad tymi, które wskazał Biskup Rzymu: strukturami i sposobami sprawowania władzy w Kościele, wzajemnymi relacjami między chrześcijanami, uwzględniając prawa wynikające z godności człowieka i godności dziecka Bożego, ważnym i godziwym sprawowaniem świętych czynności oraz tymi wszystkimi inicjatywami, które przyczyniają się do prowadzenia życia prawdziwie chrześcijańskiego. Ks. Stanisz ucieszył się z faktu, że powyższe aspekty zostały odzwierciedlone w programie konferencji. Dziekan wyraził satysfakcję, że to właśnie Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL może gościć młodych naukowców i podejmować badania nad Kodeksem. Jak stwierdził, jest to Wydział, w którym nauka prawa kanonicznego uprawiana jest niemal od stu lat. Radość wyraził również z tego, że konferencja jest owocem współpracy różnych instytucji, które już od lat ze sobą współpracują. Podziękował im za te działania, a w sposób szczególny słowa wdzięczności skierował do profesorów: Sitarza, Krukowskiego i Glińskiego. Zwracając się do młodych naukowców, ponownie odniósł się do papieskiej konstytucji i wskazał na wymienione w niej: nowość i wierność – cechy, które pozostają ze sobą w szczególnej relacji, tzn. żadna nie uchyla drugiej. Dlatego Kodeks charakteryzuje nowość w wierności i wierność w nowości. Uczestnikom życzył wierności Objawieniu i Tradycji Kościoła przy analizowaniu norm KPK/83, ale jednocześnie właściwej odwagi w odkrywaniu potrzeb, przed którymi stoi ustawodawca kościelny ze względu na zmieniające się czasy.

Konferencja składała się z jednej wspólnej sesji i jedenastu odbywających się równolegle. W 20-minutowych referatach wynikami swoich dotychczasowych badań naukowych podzieliło się czterdziestu dwóch prelegentów z ośmiu ośrodków naukowych. Każdą sesję ubogacała 15-minutowa twórcza dyskusja z udziałem prelegentów, przewodniczących poszczególnych sesji, zaproszonych

gości i innych uczestników konferencji. W przerwach organizatorzy zapewnili poczęstunek, a po sesji III obiad w *Mensa Academica*.

O pokierowanie pierwszą – wspólną sesją poproszony został prof. Krukowski. Na początku wystąpił dr Piotr Zamelski (PO), przedstawiając referat pt. *Świadomość prawna w Kościele czy świadomość Kościoła*. Przedmiotem swoich rozważań uczynił ukazanie znaczenia i stanu świadomości eklezjalnej i prawnej członków Kościoła, w szczególności wiernych świeckich. Prelegent rozpoczął od stwierdzenia, że Kościół jest rzeczywistością wielowymiarową, składającą się z pierwiastka Boskiego i ludzkiego. Wyjaśnił także, że świadomość prawna wiernych rozwija się dwutorowo, ponieważ są oni zarówno obywatelami państwa i adresatami stanowionego przezeń prawa (aspekt zewnętrzny), jak i członkami Kościoła, do których adresowane są normy prawa kanonicznego (aspekt wewnętrzny). Wspólnym elementem obu porządków są umowy zawierane pomiędzy Stolicą Apostolską i państwami. Natomiast elementem świadomości prawnej jest poznanie reguł legislacji przyjętych przez władzę kościelną i państwową, co dostarcza podstawowej wiedzy o celach i wartościach prawa kanonicznego i świeckiego.

Drugi referat, pt. *Stosowanie zróżnicowanych wartości w procesie kanonicznym i cywilnym* przedstawiła dr Katarína Šangalová (Uniwersytet Trnawski). Zauważyła, że prawo procesowe, zarówno kanoniczne, jak i cywilne, ma za przedmiot stosowanie prawa materialnego. W tych dwóch porządkach prawnych dokonuje się to jednak na podstawie różnych wartości. Prelegentka zdefiniowała je jako cechy, które człowiek nadaje określonemu podmiotowi, sytuacji, wydarzeniu albo czynności, w zależności od zaspokojenia swoich potrzeb. W procesie cywilnym wartość stanowi przestrzeganie prawa i porządku prawnego, który znajduje zastosowanie w rozwiązywaniu sporu zaistniałego pomiędzy podmiotami prawa o przeciwstawnych wartościach. Z kolei w prawie kanonicznym wartości stron sporu mają pierwszeństwo wówczas, gdy są zgodne z wartościami Kościoła. Kanoniczny proces sporny powinien te wartości odzwierciedlać.

Sesji II A przewodniczył prof. Burczak. Mgr lic. Patrycja Kukulska (KUL) przeanalizowała *Obowiązek wizytacji kanonicznej w diecezji*. Tytułowe zagadnienie przedstawiła w ujęciu całościowym, tzn. wskazała na kształtowanie się tego obowiązku oraz jego regulację w kodyfikacji z 1917 r., dyrektorium *Ecclesiae imago* z 1973 r., KPK/83, a także w adhortacji *Pastores gregis* z 2003 i dyrektorium *Apostolorum successores* z 2004 r. Wyjaśniła, że celem wizytacji jest udzielenie biskupowi bezpośredniej informacji o sytuacji i warunkach Kościoła partykularnego oraz zachęcenie wszystkich wiernych do większego zaangażowania się w realizację swoich obowiązków. Kukulska wskazała, że sama instytucja wizytacji stanowi dzieło apostolskie, dlatego jako takie powinno być spełniane przez biskupa ożywionego miłością pasterską z należytą starannością i pilnością.

Następnie mgr lic. Andrzej Kukulski (KUL) przedstawił *Prawa biskupa emeryta*. We wstępie podkreślił, że biskup, którego zrzeczenie z urzędu zostało przyjęte, zachowuje tytuł emeryta swojej diecezji. Analizę praw biskupa emeryta przeprowadził, opierając się na wskazaniach zawartych w dyrektorium *Apostolorum successores*, zgodnie z którym prawa te mogą dotyczyć wykonywania zadań (*munera*) biskupich w zakresie nauczania, uświęcania i kierowania ludem Bożym. W realizacji *munus docendi* biskup emeryt ma prawo głoszenia ewangelii wszędzie, chyba, że w szczególnym wypadku sprzeciwiłby się temu biskup miejsca (por. kan. 763). Z kolei w realizacji zadania uświęcania przysługuje mu prawo szafowania sakramentami świętymi i asystowania przy zawieraniu małżeństw na mocy delegacji. Uczestnicząc we władzy rządzenia w diecezji, swoje działania musi zawsze podejmować w porozumieniu z biskupem diecezjalnym, aby nie istniała wątpliwość co do tego, kto jest odpowiedzialny za kierowanie diecezją. Biskup emeryt może partycypować w tej władzy, będąc członkiem synodu partykularnego, na którym wyposażony jest w głos decydujący, natomiast na synodzie diecezjalnym przysługuje mu jedynie głos doradczy.

Również problematyce biskupów poświęcone było wystąpienie mgr. lic. Sebastiana Margiewicza (KUL). W wykładzie pt. *Obowiązek biskupa diecezjalnego wizyty „ad limina Apostolorum"* przeanalizował jeden z aspektów wyrażania komunii pasterzy poszczególnych Kościołów partykularnych z Biskupem Rzymu. Prelegent wskazał na podstawy prawne odbywania wizyty *ad limina*, które zawarte są w KPK/83. Obowiązkiem, który ma ściśle osobisty charakter, związani są biskupi diecezjalni oraz zrównani z nimi w prawie inni rządcy Kościołów partykularnych. Ponadto z realizacją tego obowiązku wiąże się także przygotowanie i przedstawienie pięcioletniej relacji o stanie diecezji. Wizyta *ad limina* obejmuje trzy elementy: pielgrzymkę i uczczenie grobów św. Apostołów – Piotra i Pawła, spotkanie z Biskupem Rzymu oraz wizytę w dykasteriach Kurii Rzymskiej, mającą na celu omówienie problemów, z którymi zmagają się diecezje, udzielenie odpowiednich wskazań, a także złożenie wyjaśnień odnoszących się do informacji zawartych w sprawozdaniu.

Temat *Kompetencje kapelanów wojskowych Kościoła katolickiego w Polsce* przedstawił mgr lic. Tomasz Zdyb (UKSW). Wskazał na podstawy prawne działalności duszpasterstwa wojskowego w Polsce, na podstawie których sformułował kompetencje kapelanów. Są to następujące akty normatywne: 1. Konkordat z 1993 r., 2. Konstytucja z 1997 r., 3. ustawa z 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania i 4. ustawa z 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, 5. Statut Ordynariatu Wojskowego w Polsce z 1991 r., 6. zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad współpracy dowódców wojskowych z katolickim duszpasterstwem wojskowym, 7. decyzja Ministra Obrony Narodowej z 2006 r. w sprawie organizacyjnego usytuowania Ordynariatu Polowego w resorcie obrony narodowej oraz współpracy organów wojskowych z Ordynariatem Polowym

oraz 8. decyzja Ministra Obrony Narodowej z 2014 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ordynariatu Polowego. Na podstawie wymienionych aktów oraz z uwzględnieniem KPK/83 prelegent wymienił wiele kompetencji przysługujących duszpasterzom na urzędzie dziekana, wicedziekana, proboszcza i wikariusza parafii wojskowej.

Ostatni z wygłoszonych w tej sesji referatów także dotyczył ustroju hierarchicznego Kościoła. Mgr lic. Agnieszka Romanko (KUL) przedstawiła odczyt pt. *Kompetencje administratora diecezji w sytuacji „sede vacante" dotyczące organów mediacyjnych* (kan. 1733 § 2). Określając problem badawczy, postawiła następujące pytania: 1. czy administrator diecezji, któremu powierzono zarządzanie diecezją w sytuacji *sede vacante*, będzie również uprawniony do erygowania urzędu bądź rady zgodnie z kan. 1733 § 2?; 2. jak rozumieć zasadę *sede vacante nihil innovetur* w kontekście podejmowania ewentualnych działań administratora diecezji w zakresie postępowania mediacyjnego?; 3. jakie kompetencje przysługują administratorowi diecezji względem organów mediacyjnych w sytuacji, w której biskup diecezjalny utworzył taki organ, a następnie stolica biskupia zawakowała? Przeprowadzona przez Romanko analiza pozwoliła jej na stwierdzenie, że w *sede vacante* administrator diecezji ma te same obowiązki i władzę co biskup diecezjalny, z wyjątkiem tego, co jest mu wyłączone z natury rzeczy lub na mocy prawa, zgodnie także z zasadą *sede vacante nihil innovetur*.

Sesja II B odbyła się pod przewodnictwem ks. prof. A. Pastwy. Przedmiotem wystąpień były zagadnienia dotyczące prawa małżeńskiego i procesu kanonicznego. Jako pierwszy głos zabrał ks. mgr lic. Paweł Koleśnikowicz (KUL), który wygłosił prelekcję pt. *Realizacja zadań obrońcy węzła w procesie kanonicznym o stwierdzenie nieważności małżeństwa na przykładzie wybranych spraw prowadzonych w Sądzie Biskupim w Rzeszowie*. Autor zauważył, że udział obrońcy węzła (*defensor vinculi*) w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa zaczyna się od etapu *litis contestatio*, w którym sędzia wzywa strony, w tym obrońcę, do zawiązania sporu. Od tego momentu obrońca ma prawo uczestniczyć w sesjach sądowych, zabierać głos i przeglądać akta sprawy. Prezentowany referat został przygotowany na podstawie akt sądowych Sądu Biskupiego w Rzeszowie, które prelegent wybrał, uwzględniając kryterium osobowościowe, tzn. biorąc pod uwagę to, że w strukturach sądu urząd obrońcy węzła pełniło siedem osób, oraz kryterium jakościowe – przejawiające się w istotnym wpływie obrońcy na ostateczne rozstrzygnięcie sprawy dokonane przez trybunał kościelny. W ten sposób ks. Koleśnikowicz wybrał akta zarówno z rozstrzygnięciem pozytywnym i negatywnym, jak również te, w których spośród dwóch nadanych tytułów nieważności sędziowie jeden uznawali za udowodniony, a drugi za nieudowodniony.

Następnie głos zabrała mgr lic. Natalia Bohacz (UKSW), która podjęła temat: *Małżeństwo katolika z wiernym Kościoła Zielonoświątkowego w kanonicznym porządku prawnym*. Przedstawiając aspekt tzw. małżeństwa mieszanego

Bohacz najpierw omówiła genezę i doktrynę Kościoła Zielonoświątkowego, a następnie scharakteryzowała instytucję małżeństwa w tej wspólnocie. Odnosząc się do możliwości zawarcia małżeństwa katolika z wiernym Kościoła Zielonoświątkowego, podkreśliła, że w kanonicznym porządku prawnym wierny tego Kościoła ujmowany jest w kategorii akatolika ochrzczonego. Wskazała jednocześnie na ważność przyjętego przez niego sakramentu chrztu. Według ogólnej zasady wyrażonej w dyspozycji kan. 1124 KPK/83 małżeństwo tego typu jest zakazane, jednakże nie jest to zakaz bezwzględny, ponieważ na jego zawarcie wymagana jest zgoda ordynariusza miejsca. Autorka zauważyła, że w aspekcie teoretycznoprawnym zakaz zawierania małżeństw mieszanych wiąże jedynie pod sankcją niegodziwości, a jego naruszenie nie skutkuje nieważnością małżeństwa. W sytuacji, w której osoba wyznania katolickiego zawarłaby związek małżeński z osobą z Kościoła Zielonoświątkowego bez wymaganego prawem zezwolenia, małżeństwo byłoby ważne, ale niegodziwe.

Ks. mgr lic. Tomasz Gałuszka (KUL) przeanalizował *Wykluczenie dobra potomstwa na przykładzie orzecznictwa Sądu Biskupiego w Rzeszowie*. Wyjaśnił, że dobro potomstwa (*bonum prolis*) jest jednym z celów małżeństwa i należy do istoty umowy małżeńskiej. Jego wykluczenie pozytywnym aktem woli skutkuje nieważnością małżeństwa. Wykluczenie to może zachodzić w czterech sytuacjach. Pierwsza odnosi się do wykluczenia jako zarezerwowania sobie albo przywłaszczenia i nieprzekazania współmałżonkowi prawa do aktów małżeńskich zdolnych do zrodzenia potomstwa. Druga polega na wykluczeniu prawa do potomstwa w taki sposób, że chociaż kontrahenci nie wykluczyli samych aktów małżeńskich, ale wykluczyli bezpośrednio potomstwo, czyli naturalny skutek podjętego współżycia małżeńskiego. Trzecia dotyczy wykluczenia obowiązku ochrony życia poczętego, a czwarta – wykluczenia wychowania potomstwa. Po przeanalizowaniu wybranych akt sądowych ks. Gałuszka sformułował wnioski, na podstawie których stwierdził, że wykluczanie potomstwa występuje zarówno po stronie kobiet, jak i mężczyzn. W badanych przez niego sprawach wykluczenie potomstwa nie było powiązane z wykluczeniem aktów małżeńskich, lecz wykluczeniem samego potomstwa. Zauważył także, że wykluczanie potomstwa było motywowane realizowaniem potrzeb czysto egoistycznych, tzn. troską tylko o siebie.

Referat pt. *Dowód z oświadczenia oskarżonego w kanonicznym procesie karno-sądowym* wygłosił mgr lic. Marcin Sokół (KUL). Stwierdził, że oskarżony w procesie jest stroną, dlatego definicją dowodu z oświadczenia oskarżonego jest definicja opisująca oświadczenie stron, rozumiane jako zeznanie dotyczące faktu wątpliwego, złożone w sądzie przez strony wiodące spór, oraz przyznanie faktu dokonane przez jedną z tych stron w sądzie lub poza sądem. Z ustaleń tych wywnioskował, że dowód taki ma charakter osobowy. Następnie prelegent przedstawił procedurę pozyskania dowodu z oświadczenia oskarżonego, w zakresie której wskazał zarówno na prawo sędziego do przesłuchania oskarżonego, jak i na obowiązek mówienia prawdy przez oskarżonego. W kontekście

zagwarantowanego w przepisach KPK/83 prawa do obrony ukazał także udział adwokata w przesłuchaniu oskarżonego. W kolejnych wywodach Sokół odniósł się również do sędziowskiej oceny oświadczenia oskarżonego, którą przeanalizował z uwzględnieniem przysługującej sędziemu władzy dyskrecjonalnej. Samo oświadczenie oskarżonego przedstawił w aspekcie jego waloru prawnego i wartości dowodowej.

Sesję tę zakończyło wystąpienie ks. dr. Wojciecha Witkowskiego (KUL), pt. *Urzędy w sądownictwie kościelnym w czasie wakatu stolicy biskupiej*. Na wstępie postawił pytania: czy podczas wakatu stolicy biskupiej mogą nastąpić zmiany w funkcjonowaniu trybunału, przede wszystkim odnośnie do poszczególnych urzędników sądu; jeżeli tak, to kto i w jakich okolicznościach jest kompetentny takie decyzje podjąć? By odpowiedzieć na powyższe problemy, wymienił przyczyny *sede vacante* i podmioty sprawujące władzę w czasie jednej z sytuacji nadzwyczajnych występujących w Kościele partykularnym. W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdził, że po zawakowaniu stolicy biskupiej urząd oficjała, wiceoficjała oraz sędziów nie ustaje. Ponadto nie jest konieczne ich zatwierdzenie przez administratora diecezji; nie mogą oni być także przez niego usunięci. Stałością na urzędzie cieszy się również promotor sprawiedliwości i obrońca węzła. Jeśli jednak na skutek przyczyn przewidzianych przez prawo promotor sprawiedliwości lub obrońca węzła utracili swój urząd podczas wakatu stolicy biskupiej, administratorowi diecezji wolno mianować nowych, aby z powodu ich braku nie ucierpiał w diecezji wymiar sprawiedliwości. Podobnie notariusz nie traci swojego urzędu w *sede vacante*. Administrator diecezji może go jednak usunąć, ale po uzyskaniu zgody kolegium konsultorów.

Również zagadnieniom prawa małżeńskiego i procesowego, a także prawa karnego poświęcona była sesja II C, która odbyła się pod przewodnictwem prof. Sitarza. Mgr lic. Michał Aniszewski (UKSW) przedstawił wykład pt. *Wpływ epilepsji na ważność małżeństwa kanonicznego*. Scharakteryzował on pojęcie epilepsji, jej przyczyny oraz rodzaje. Następnie odniósł się do zaburzeń psychicznych, które mogą wynikać z padaczki. Na tej podstawie przeanalizował epilepsję jako przyczynę nieważności małżeństwa w kontekście wyrażenia zgody małżeńskiej, w szczególności zdolności do jej wyrażenia i wad oświadczenia woli. Zauważył przy tym, że sądy kościelne prowadzą sprawy w tego typu przypadkach ze wszystkich tytułów zawartych w kan. 1095 KPK/83. W ten sposób padaczka może stać się przyczyną niezdolności konsensualnej do zawarcia małżeństwa, ponieważ wywołując zaburzenia psychiczne oraz osobowościowe może powodować: 1. brak wystarczającego używania rozumu; 2. poważny brak rozeznania oceniającego co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich, a także 3. uniemożliwiać ich podjęcie.

Ks. mgr lic. Stanisław Błaszczuk (KUL) podjął się przedstawienia zagadnienia *„Exclusio boni prolis" na podstawie wybranych wyroków Sądu Biskupiego w Zamościu w latach 2010-2012*. W drugim z głoszonych tego dnia wykładów dotyczących wykluczenia potomstwa badania zostały skoncentro-

wane na orzecznictwie trybunału w Zamościu. Prelegent w kontekście wad zgody małżeńskiej, które może stanowić symulacja częściowa lub całkowita, przedstawił przypadki wykluczenia przez strony celu małżeństwa. Na podstawie analizy akt sądowych ks. Błaszczuk stwierdził, że sprawy o nieważność małżeństwa z tytułu wykluczenia *boni prolis* należą do trudniejszych, związanych z fikcją, czyli symulacją zgody małżeńskiej. Trudność w ich rozpatrywaniu polega na trafnym rozpoznaniu prawdziwych intencji osoby, która jest podejrzewana o symulację. W związku z tym chodzi również o ustalenie, czy w konkretnym przypadku mamy do czynienia z wykluczeniem samego prawa do aktów małżeńskich zdolnych do prokreacji (*ad prolis generationem)* czy z wykluczeniem korzystania z tego prawa, czyli wykonania go lub nadużycia (*exercitium iuris*). O ważności małżeństwa decyduje niewykluczenie przez strony w chwili wyrażania zgody małżeńskiej prawa, a nie jego późniejszej realizacji.

Z kolei mgr lic. Magdalena Tuszyńska (KUL) podjęła się omówienia zagadnienia pt. *Zasada równości stron w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*. Najpierw wskazała na znaczenie zasad procesowych dla procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa, wymieniła je i scharakteryzowała. Następnie dokonała określenia stron procesu. Wymieniła wśród nich: powoda, pozwanego, obrońcę węzła i rzecznika sprawiedliwości, adwokata i pełnomocnika. Odnosząc się do zasady równości stron, stwierdziła, że można ją określić jako regułę, zgodnie z którą strona powodowa i strona pozwana mają takie same prawa oraz te same możliwości faktyczne dokonywania czynności procesowych na wszystkich fazach postępowania, tj. od momentu złożenia skargi aż po możliwość zaskarżenia wyroku. Mimo gwarancji prawnych prelegentka dostrzegła nierówność stron w procesie, wyjaśniając, że ich równości nie da się osiągnąć, ponieważ zawsze między stronami będą występowały różnice w kwalifikacjach prawnych oraz umiejętnościach prowadzenia sporu. Nie przeczy to jednak istnieniu i funkcjonowaniu w praktyce zasady równości stron, gdyż prawodawca nakłada na sąd obowiązek pomocy stronie słabszej korzystania z jej praw oraz podejmowania na jej korzyść działań z urzędu.

Duszpasterska troska o przygotowanie do małżeństwa (kan. 1063 KPK) w świetle przemówienia Benedykta XVI do członków Trybunału Roty Rzymskiej z 22 stycznia 2011 r. stała się przedmiotem zainteresowania ks. dr. Rafała Dappy (UŚ). Prelegent rozważania rozpoczął od wskazania istnienia prawa do małżeństwa (*ius connubii*), które swoją praktyczną realizację znajduje przed ślubem w wolności zawarcia związku małżeńskiego oraz po ślubie w obronie węzła małżeńskiego. Następnie omówił zadania duszpasterzy względem nupturientów na każdym etapie przygotowawczym poprzedzającym zawarcie małżeństwa, tj. uwzględniając przygotowanie bliższe, dalsze i bezpośrednie. W kontekście duszpasterskiej troski o przygotowanie do małżeństwa scharakteryzował przemówienie papieża Benedykta XVI do członków Trybunału Roty Rzymskiej z 2011 r. Papież szczególną uwagę we wskazanej alokucji zwrócił na egzamin przedmałżeński, który choć ma prawny charakter, ponieważ jego

celem jest upewnienie się, że nic nie stoi na przeszkodzie ważnemu i godziwemu zawarciu małżeństwa, to jednak nie może stanowić czysto formalnego aktu czy rutynowej i biurokratycznej czynności, polegającej na wypełnieniu kwestionariusza. Ponadto wszystkie inne czynności poprzedzające zawarcie małżeństwa, a wynikające z prawa kanonicznego powinny być traktowane i wykorzystywane jako szansa duszpasterska zbliżenia wiernego do Boga i utwierdzenia go na drodze życiowego powołania do świętości.

W referacie mgr lic. Anny Darnowskiej (UKSW) pt. *Wymiar kary przy zbiegu przestępstw w prawie karnym kanonicznym i kara łączna w polskim prawie karnym* znalazło się istotne z punktu widzenia prawa karnego zagadnienie dotyczące zbiegu przestępstw w dwóch porządkach prawnym: kanonicznym i świeckim. Analizę w tym przedmiocie przeprowadziła, opierając się na zaprezentowaniu pojęcia zbiegu przestępstw w prawie kanonicznym i w prawie polskim wraz ze wskazaniem analogii w zakresie rozumienia systemów wymierzania kary w obydwu porządkach. W prawie kanonicznym opiera się to na zasadzie kumulacji, od której przewidziany jest wyjątek dający możliwość złagodzenia zsumowanych kar ze względu na ich wielkość przy fakultatywnym, roztropnym uznaniu sędziego. Łagodzenie dolegliwości związanych z popełnieniem przestępstwa możliwe jest wyłącznie w zakresie kar *ferendae sententiae*. W przypadku kar *latae sententiae* zostają one zaciągnięte w całej rozciągłości ich materialnej kumulacji, gdyż uprawnienia sędziego lub przełożonego kościelnego sięgają jedynie deklaracji zaciągniętych kar, nie zaś ich wymierzania. Z kolei w prawie polskim wymiar kary przy zbiegu przestępstw ma charakter kary łącznej, która doprowadza do syntezy wszystkich dolegliwości pozostających w zbiegu.

Następna sesja, III A, została poprowadzona przez o. prof. W. Bara. Pierwszą prelekcję pt. *Doczesne szczątki sługi Bożego w procesie kanonizacyjnym* zaprezentował ks. dr Krzysztof Białowąs (Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych). W wystąpieniu przedstawił definicję relikwii oraz omówił genezę kształtowania się relikwii jako środka dowodowego w postępowaniu kanonizacyjnym. Następnie przeanalizował przepisy KPK/83, w szczególności te, które dotyczą zakazu handlu relikwiami. Przedstawił także procedurę towarzyszącą przyjęciu relikwii zarówno przez wspólnoty wiernych, np. parafie, do celu publicznego, jak i przez poszczególne osoby na użytek kultu prywatnego. W szczególności odniósł się do kwestii uznawania relikwii sługi Bożego oraz ich autentyczności w postępowaniu kanonizacyjnym. Na zakończenie zaprezentował audytorium niektóre relikwie, m.in. św. Jana Pawła II.

Jako druga głos zabrała dr Anna Słowikowska (KUL), która omówiła *Funkcje specjalnie powierzone proboszczowi*. Analizie poddała normy kan. 530, uwzględniając redakcję tego przepisu. Zauważyła, że jest on odpowiednikiem kan. 462 Kodeksu piobenedyktyńskiego. Przedstawiając wykładnię terminu *funkcje specjalnie powierzone proboszczowi*, której dokonała Kongregacja ds. Duchowieństwa, wyjaśniła, że na skutek przyznanego proboszczowi zakresu

uprawnień i korelatywnie związanych z nimi obowiązków do dokonania określonych przez normę prawną czynności względem wiernych z racji powierzonego mu urzędu proboszcza, jako pasterza własnego parafii, funkcje specjalnie mu powierzone w rzeczywistości są jego kompetencjami w zakresie uświęcającego zadania Kościoła. Prelegentka wymieniła także katalog czynności wchodzących w zakres funkcji specjalnie powierzonych proboszczowi oraz dokonała jego uzupełnienia o te kompetencje, które nie zostały zawarte w dyspozycji kan. 530. W wyniku zestawień tych przepisów z regulacjami Kodeksu z 1917 r., gdzie celowość tzw. rezerwatów proboszczowskich uwzględniała przede wszystkim czynnik ekonomiczny, związany z przymusem parafialnym, podała w wątpliwość sens wyodrębniania w obowiązującej kodyfikacji oddzielnego katalogu funkcji specjalnie powierzonych proboszczowi.

Z kolei mgr lic. Angelika Wojtuszkiewicz (UKSW) przedstawiła referat pt. *Procesy rogatoryjne w dochodzeniu kanonizacyjnym*. Na początku wystąpienia wyjaśniła pojęcie procesu rogatoryjnego, tłumacząc, że jest to proces w diecezji, która została poproszona o pomoc. Prośba taka ma miejsce wówczas, gdy większa część środków dowodowych znajduje się na terenie innej diecezji. Następnie Wojtuszkiewicz ukazała specyfikę procesu rogatoryjnego w odniesieniu do kanonizacyjnego procesu zbiorowego, a więc takiego, który dotyczy nie tylko jednej osoby, ale grupy osób. Przypomniała, że łączenie w grupy było dopuszczane już przez Benedykta XIV. Papież ten uważał, iż można przeprowadzić jeden proces grupy osób, które poniosły śmierć w tym samym prześladowaniu oraz w tym samym miejscu. Aktualne dyspozycje dla takiego postępowania zawiera instrukcja *Sanctorum Mater*. Z grupy męczenników należy wybrać, jako głównego, jednego sługę Bożego, a pozostali traktowani są jako współtowarzysze. Prelegentka wyjaśniła także, że w praktyce Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych pojawiły się sprawy wymagające innego postępowania, tj. ujawniła się tendencja do łączenia w grupy osób, które zginęły z rąk tego samego prześladowcy, jednak w różnych miejscach, jak miało to miejsce podczas drugiej wojny światowej, kiedy prześladowcą był nazizm. W takim wypadku należy na temat każdego z kandydatów na ołtarze, wchodzącego w skład grupy, przeprowadzić dochodzenie osobno.

Ks. dr hab. Józef Wroceński, prof. UKSW (kierownik Katedry Ustroju Kościoła i Kanonicznych Form Życia Konsekrowanego UKSW) przewodniczył sesji III B. *Przejście z instytutu zakonnego do instytutu świeckiego* omówiła mgr lic. Małgorzata Koterba (UKSW). Rozważania skupiła na przeanalizowaniu procedury zmiany instytutu przez osobę konsekrowaną. Dlatego najpierw dokonała charakterystyki instytutu zakonnego, a następnie instytutu świeckiego ze wskazaniem różnic zachodzących między nimi. Dzięki ich ukazaniu wyjaśniła przejście z instytutu zakonnego do świeckiego, które nie dokonuje się wyłącznie na skutek prośby zainteresowanego, ale wymagana jest przy tym aprobata Stolicy Apostolskiej. Przepisy proceduralne w omawianym przez siebie zakresie wyjaśniła na konkretnym przykładzie *transitio*. W toku analizy prele-

gentka postawiła również pytania o charakterze *de lege ferenda*: jaka jest właściwość ślubów profesa składanych w instytucie zakonnym po włączeniu definitywnym do instytutu świeckiego – czy jest on nadal związany przeszkodą z kan. 1088; w jaki sposób można zdefiniować i wskazać różnicę między profesją zakonną a innymi świętymi więzami, jeśli obie formy podjęcia rad ewangelicznych są publiczne i wieczyste?

Również tematyki życia zakonnego dotyczyło wystąpienie mgr lic. Małgorzaty Wierzchowskiej (UKSW), która omówiła *Udział wiernych świeckich w charyzmacie instytutu życia konsekrowanego* (kan. 303). Autorka podzieliła referat na trzy części, przedstawiając w nich kolejno regulacje zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., Kodeksie obowiązującym oraz dotyczące stowarzyszeń wiernych złączonych z instytutami świeckimi. Główna analiza dotyczyła kan. 303 w aktualnej kodyfikacji. Wierzchowska wskazała, że komentowany przepis odnosi się wyłącznie do partycypacji stowarzyszeniowej w charyzmacie instytutów życia konsekrowanego, w którym uczestniczą inni wierni, tworząc stowarzyszenia z tym samym duchem i celem apostolskim co instytuty, które je stworzyły i zainspirowały. Został on włączony do przepisów regulujących wszystkie stowarzyszenia wiernych, jednak dotyczy specyficznych stowarzyszeń, które kwalifikuje się według następujących elementów: 1. cel apostolski i uświęcający; 2. duch instytutu zakonnego; 3. charakter świecki; 4. wyższe kierownictwo samego instytutu. Ponadto zgodnie z kan. 725 instytut świecki może złączyć ze sobą jakimś węzłem innych wiernych, którzy dążą do ewangelicznej doskonałości zgodnie z duchem instytutu i uczestniczą w jego misji. Stąd instytuty świeckie mogą tworzyć, asystować i przewodniczyć stowarzyszeniom wiernych uczestniczących w duchu instytutu.

Ks. dr Piotr Wierzbicki (PWT w Warszawie) przedstawił referat pt. *Znaczenie okresu propedeutycznego w formacji seminaryjnej*. W interesującym go zakresie przypomniał, że prawodawca proklamował wyłączne prawo Kościoła do prowadzenia formacji kandydatów do kapłaństwa (kan. 232), obejmujące erygowanie odpowiednich instytucji wychowawczych w sposób wolny i niezależny od innych instytucji, również państwowych. Zauważył, że okres propedeutyczny może być instytucją włączoną do seminarium duchownego bądź niezależną od niego. Na podstawie analizy przepisów kodeksowych oraz zawartych w innych aktach normatywnych, zwłaszcza w *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* czy dokumencie informacyjnym w sprawie okresu propedeutycznego oraz zasadach formacji kapłańskiej w Polsce, ks. Wierzbicki wymienił i scharakteryzował zadania okresu propedeutycznego. Podstawowym zadaniem tej instytucji prawnej jest dostosowanie formacji kandydatów do święceń do aktualnych potrzeb Kościoła partykularnego. Okres ten ma być także narzędziem w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, jak pomóc alumnom w dobrym przygotowaniu się do służby kapłańskiej. Ponadto służy on ukazaniu różnorodności poszczególnych Kościołów i istniejących w nich problemów.

Sesji III C przewodniczył ks. dr hab. Arkadiusz Domaszk, prof. UKSW (Katedra Prawa o Posłudze Nauczania UKSW). Pierwsza w tej sesji głos zabrała mgr Monika Krzywkowska (UWM), wygłaszając referat pt. *Podmioty współodpowiedzialne za przygotowanie do małżeństwa kanonicznego*. Na wstępie zauważyła, że najważniejszym podmiotem współodpowiedzialnym za przygotowanie do małżeństwa są rodzice, którzy przykładem życia będą dla swoich dzieci takim wzorem rodziny, jak Święta Rodzina. Jednocześnie podkreśliła, że z biegiem lat lista osób i instytucji przygotowujących do małżeństwa wydłuża się. Listę tę należy rozpocząć od samych narzeczonych, następnie zaś trzeba wymienić: rodzinę pochodzenia, chrzestnych, biskupa diecezjalnego, proboszcza, katechetę, nauczyciela wychowania do życia w rodzinie oraz różne inne instytucje kościelne, m.in. Radę ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, wspólnotę parafialną, katolickie poradnie małżeńskie, a także instytucje świeckie: państwowe, samorządowe i społeczne, wśród których referująca wymieniła parlament, urząd stanu cywilnego, szkoły, uczelnie wyższe i *mass media*.

Ks. dr Paweł Kaleta (KUL) omówił *Zadania nadzorcze ordynariusza w odniesieniu do dób doczesnych (kan. 1276)*. Wyjaśnił, że władza nadzorcza w odniesieniu do dóbr kościelnych umocowana jest w *munus regendi* biskupa diecezjalnego, który ma troszczyć się o to, aby do dyscypliny kościelnej nie wkradły się nadużycia, zwłaszcza w zakresie posługi słowa Bożego, sprawowania sakramentów, jak również zarządzania dobrami kościelnymi. Uszczegóławiając, zauważył, że właściwym organem do przeprowadzenia nadzoru dóbr kościelnych jest ordynariusz, który ma rzetelnie nadzorować zarząd wszystkich dóbr należących do podległych mu publicznych osób prawnych z zachowaniem prawnych tytułów przyznających mu większe uprawnienia. Do podstawowych zadań w zakresie nadzoru ks. Kaleta zaliczył: wydawanie instrukcji dotyczących zarządzania dobrami kościelnymi; zadania nadzorcze wymienione przez prawodawcę w Kodeksie, które dotyczą wykonywania określonych czynności przed dokonaniem aktu prawnego oraz po jego dokonaniu; ingerowanie w przypadku zaniedbań zarządcy.

Kolegialność w ujęciu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. i tradycji cerkwi prawosławnej przedstawiła mgr lic. Magdalena Staworko (KUL). W pierwszej części wystąpienia wyjaśniła pojęcie kolegialności w prawie Kościoła łacińskiego, odnosząc je do kan. 331 § 1: „W wykonywaniu zadania Najwyższego Pasterza Kościoła Biskup Rzymski jest zawsze złączony z pozostałymi biskupami, a także z całym Kościołem. Jemu jednak przysługuje prawo określania – zgodnie z potrzebami Kościoła – sposobu indywidualnego lub kolegialnego, wykonywania tego zadania". Natomiast w odniesieniu do Kościoła prawosławnego Staworko zauważyła, że biskup prawosławny w realizacji swej władzy działa z Kościołem, a nie ponad nim. W zdefiniowaniu jedności nie można posługiwać się terminologią pochodzącą z prawa konstytucyjnego, a kategorie prawne nie mogą mieć tu zastosowania, ponieważ w prawosławiu unika się

sformułowań jurydycznych. W jego doktrynie dominują definicje teologiczne, zaś prawo jest prawem *sui genesis*. Referująca tłumaczyła, że w obydwu Kościołach rozróżnienie na prymat i kolegialność jest wspólne. Jednakże inne jest pojmowanie relacji prymatu i kolegialności. Według niej Kościół katolicki akcentuje prymat, a Cerkiew prawosławna – kolegialność.

Bp dr hab. Artur Miziński (Sekretarz Generalny Konferencji Episkopatu Polski) przewodniczył sesji IV A, w której wygłoszone referaty dotyczyły zagadnień z zakresu uświęcającego zadania Kościoła. Pierwszy głos zabrał ks. mgr lic. Krzysztof Cipior (KUL). W wystąpieniu pt. *Przyjęcie akatolików ochrzczonych do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim* wyjaśnił, że tytułowe zagadnienie jest jednym ze sposobów nabywania przynależności do Kościoła katolickiego. Wymogiem tego przyjęcia jest ważność chrztu świętego, który stanowi o podmiotowości prawnej w Kościele i jest bramą sakramentów. W wypadku wątpliwości jego ważności lub faktu przyjęcia tego sakramentu, chrztu należy udzielić warunkowo. Na podstawie przepisów kodeksowych zarówno KPK/83, jak i Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich oraz przepisów liturgicznych prelegent wyróżnił następujące etapy przy przyjęciu akatolika do Kościoła katolickiego: prośba o przyjęcie, przygotowanie doktrynalne i duchowe oraz wyznanie wiary.

Mgr lic. Beata Fober (UKSW) przedstawiła *Uczestnictwo wiernych w uświęcającym zadaniu Kościoła – zakres kompetencji w świetle kanonów 834-838 Kodeksu Prawa Kanonicznego*. W wystąpieniu uwzględniła kryterium personalne. Wyodrębniła takie podmioty, jak: Stolicę Apostolską, konferencję biskupów, biskupów diecezjalnych, prezbiterów, diakonów i wiernych świeckich. Odpowiednio do danej kategorii wiernych przedstawiła ich kompetencje w zakresie *munus sanctificandi*. Wskazała przy tym, że do Stolicy Apostolskiej należy wydawanie ksiąg liturgicznych, zaś konferencja biskupów ma zająć się wydaniem ich przekładów. Biskup diecezjalny jest promotorem, moderatorem i stróżem życia liturgicznego w diecezji. Prezbiterzy są jego najbliższymi współpracownikami, dlatego mają wspierać go w wykonywaniu tych zadań przede wszystkim przez posługę sakramentalną. Diakoni ustanowieni są dla posługi, stąd w zakresie ich kompetencji znajduje się służba biskupowi i prezbiterowi w wypełnianiu obowiązków wynikających z ich zadań. Wśród wiernych świeckich szczególną rolę spełniają katoliccy rodzice, którzy prowadzą życie małżeńskie oraz podejmują się wychowania dzieci w duchu chrześcijańskim.

Z kolei ks. dr Jacek Jaśkowski wygłosił referat pt. *Zaświadczenie o spowiedzi a obowiązek zachowania „sigilli sacramentalis" – aspekty prawne i duszpasterskie*". Wystąpienie miało praktyczny charakter, ponieważ w kontekście nienaruszalności tajemnicy spowiedzi prelegent przedstawił kwestie wymogów uzyskiwania przez wiernych zaświadczeń o odbytej spowiedzi przedmałżeńskiej, spowiedzi rodziców przed chrztem dziecka i kandydatów na rodziców chrzestnych, osób przygotowujących się do sakramentu bierzmowania, niekiedy również osób chorych, spowiadających się u kapelana szpitalnego, a tak-

że osób obchodzących pierwsze piątki i pierwsze soboty miesiąca. Ks. Jaśkowski wyraził przekonanie, że spowiednicy powinni dogłębnie przeanalizować kwestię składania podpisów przy spowiedzi, usuwając z tej praktyki wszystko, co mogłoby spowodować pośrednie naruszenie tajemnicy sakramentalnej lub wzbudzić u wiernych podejrzenie, że może do tego dochodzić. Postulował zachęcać spowiedników, aby podpis składali na początku spowiedzi, natomiast, jeśli czynią to po jej zakończeniu, to bezwzględnie zaświadczenie należy podpisywać każdemu, kto podejdzie z kartką do konfesjonału. Gdyby zaś penitent, który nie uzyskał rozgrzeszenia, nie podał spowiednikowi kartki, ten powinien sam o nią poprosić i złożyć swój podpis.

Temat *Komunia św. na sposób Wiatyku* zaprezentował ks. mgr lic. Robert Kaszak (KUL). W ramach wystąpienia przedstawił genezę i ewolucje prawodawstwa w zakresie wiatyku oraz aktualne regulacje, w których przeanalizował obowiązek przyjęcia wiatyku, podmiot podlegający temu obowiązkowi, zasady udzielania wiatyku po komunii św. oraz udzielania komunii św. po wiatyku, a także czas udzielania i przyjmowania wiatyku. Podkreślił, że wiatyk powinien przyjąć wierny znajdujący się z jakiejkolwiek przyczyny w niebezpieczeństwie śmierci. Niebezpieczeństwo śmierci może być napadowe czy incydentalne, ale może być też długotrwałe i rozciągnięte w czasie. Odnosząc się do częstotliwości przyjmowania komunii św., w ten właśnie sposób wyjaśnił, aby w wydłużonym czasowo niebezpieczeństwie śmierci kontynuowano udzielanie komunii św. w poszczególnych dniach. Doktryna wypracowała określenie takiej sytuacji, tzn. niebezpieczeństwo trwa dłużej, jeśli wierny po przyjęciu wiatyku dożyje następnego dnia. Należy przez to rozumieć nie północ, ale godziny celebrowania Mszy św. porannej. Jeżeli niebezpieczeństwo śmierci trwa przez wiele dni po przyjęciu wiatyku, to wierny może przyjąć komunię św. wielokrotnie w tych dniach, ale nie wielokrotnie w ciągu któregokolwiek z tych dni.

Sesji IV B przewodniczył ks. prof. S. Paździor. *Obowiązek przyjmowania sakramentów przez duchownych* przedstawił ks. mgr lic. Damian Kwiatkowski (KUL). Zauważył, że przyjmowanie sakramentów przez duchownych zasadniczo wynika z tego samego obowiązku, który dotyczy wszystkich wiernych. Według niego do takich obowiązków należy: uczestniczenie we Mszy św. w niedziele i święta nakazane, przyjęcie komunii św. w okresie wielkanocnym, przyjęcie jej na sposób wiatyku w niebezpieczeństwie ciężkiej choroby lub starości oraz przystąpienie do sakramentu pokuty i pojednania przynajmniej raz w roku, przystąpienie do indywidualnej spowiedzi po rozgrzeszeniu generalnym. Prelegent wyróżnił także kategorię obowiązków, które są specyficznie przypisane do duchownych. Wśród nich wymienił: konieczność przyjęcia sakramentu bierzmowania w przypadku odkrycia jego nieważności, celebrowanie Eucharystii w wyniku przyjęcia stypendium mszalnego, zaistnienia potrzeby zadośćuczynienia uprawnieniu wiernych do uczestniczenia we Mszy św. czy sprawowania Ofiary Eucharystycznej za powierzony sobie lud Boży przez pro-

boszcza. Jednocześnie stwierdził, że ze względu na specyfikę stanu duchowni nie są związani żadnymi obowiązkami w odniesieniu do przyjmowania sakramentów chrztu, święceń i małżeństwa.

Z kolei ks. mgr lic. Paweł Lewandowski (KUL) zaprezentował referat pt. *Ofiary mszalne w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. i IV Synodzie Diecezji Tarnowskiej*. Wskazał w nim na zgodność prawa partykularnego diecezji tarnowskiej z wymaganiami prawa powszechnego w zakresie przyjmowania ofiar mszalnych z racji sprawowania Eucharystii. Zauważył jednocześnie, że ofiara mszalna w sensie ścisłym nie stanowi wynagrodzenia w zamian za intencję sprawowanej Mszy św., ale kapłan – gdy otrzymuje i przyjmuje stypendium – zobowiązuje się do odprawienia Mszy św. zgodnie z wolą ofiarodawcy. Dlatego też należy dołożyć wszelkich starań, aby w kontekście zagadnienia ofiar mszalnych uniknąć chociażby pozorów handlu lub transakcji z racji sprawowania Eucharystii. Ponadto ks. Lewandowski poddał analizie obowiązek prowadzenia tzw. *liber stipendiorum*, czyli księgi intencji mszalnych. W niej należy odnotować nie tylko liczbę Mszy św. przyjętych do odprawienia, intencję, jak również złożoną ofiarę i fakt odprawienia, ale również te Msze św., które zostają przekazane innym kapłanom wraz z zapisaniem wysokości złożonych na nie ofiar.

Mgr lic. Maria Uryć (KUL) wygłosiła referat pt. *Cenzura książek według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.* We wstępie przypomniała, że w naturę Kościoła wpisane jest strzeżenie wiary i moralności, dlatego ma on obowiązek i prawo kontrolowania pism i różnego rodzaju druków, które stanowią podstawowe środki oddziaływania na wiarę i obyczaje człowieka. Tego rodzaju proces nazywa się w prawie kanonicznym cenzurą, czyli urzędową kościelną kontrolą pism lub książek pod względem ich zgodności z zasadami wiary i moralności. W kolejnych partiach referatu Uryć omówiła uprzednią cenzurę książek, zauważając, że prawodawca posługuje się sformułowaniem „ocena". Zgodnie z przepisami Kodeksu uprzedniej ocenie podlegają i do wydania ich potrzebna jest zgoda kompetentnego organu: księgi Pisma św. oraz ich tłumaczenia na języki nowożytne, księgi liturgiczne oraz ich tłumaczenia na języki nowożytne, modlitewniki, katechizmy i pisma służące katechizacji oraz ich przekłady, książki z zakresu wiedzy religijnej i moralnej, publikacje nie będące podręcznikami, ale z zakresu: Pisma św., teologii, historii Kościoła, prawa kanonicznego, etyki, o szczególnym znaczeniu dla religii i obyczajów, czasopisma, ponowne wydania dekretów albo akt urzędowych instytucji kościelnych.

Ostatnia w tej sesji głos zabrała mgr lic. Natalia Smolińska (UKSW). Omówiła *Sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych w opiece paliatywnej*. Wystąpienie rozpoczęła od wyjaśnienia znaczenia terminu *opieka paliatywna*, wywodząc je od łacińskiego słowa *palium*, tłumaczonego jako 'płaszcz'. Stąd też opiekę paliatywną można rozumieć jako otoczenie chorego i jego rodziny płaszczem w celu poprawienia jakości ich życia. Następnie przeanalizowała przepisy KPK/83 oraz przepisy liturgiczne zawarte w obrzę-

dach, które dotyczą ważności i godziwości, szafarza oraz sposobu sprawowania sakramentów pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych względem osób podlegających opiece paliatywnej. Podsumowując, zauważyła, że przyjmowanie przez chorego sakramentów uzdrowienia (pokuta i namaszczenie chorych) oraz komunii św. na sposób wiatyku można porównać do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, które wprowadzają ludzi do wspólnoty Kościoła, ponieważ przystępowanie do sakramentów przez człowieka umierającego sprawia, że przygotowują go one na przejście z życia doczesnego do życia wiecznego.

Sesję IV C poprowadził ks. prof. S. Dubiel. Ks. mgr lic. Daniel Klimkiewicz (UKSW) wygłosił referat pt. *Władza dyspensowania biskupa diecezjalnego i innych ordynariuszy według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.* Za przedmiot badań obrał analizę władzy podmiotów kompetentnych do dyspensowania od ustaw powszechnych. W tym zakresie przypomniał, że ten, kto ma władzę ustawodawczą, ma tym samym i władzę wykonawczą. Jednakże do udzielenia dyspensy wystarcza tylko władza wykonawcza. Dlatego właściwą władzę w zakresie rozluźniania ustaw czysto kościelnych w szczególnym przypadku mają ci, którzy cieszą się władzą wykonawczą – ordynariusze. W ten sposób biskupowi diecezjalnemu nadano zwyczajne uprawnienia w dziedzinie dyspensowania od ustaw powszechnych. Poza tym prawodawca – mając na uwadze dobro duchowe wiernych w sytuacjach naglących – rozszerzył kompetencje udzielania dyspens od ustaw czysto kościelnych na wszystkich ordynariuszy.

Druga w tej sesji wystąpiła dr Justyna Krzywkowska (UWM), przedkładając odczyt pt. *Ochrona rodziny w działalności sądów kościelnych*. We wstępie odwołała się do słów św. Jana Pawła II, który wielokrotnie podkreślał, że działalność prawodawcza i sądownicza Kościoła ma za zadanie służyć dobru rodziny oraz ochronie i obronie jej praw. Wyjaśniła również, że Kościół, broniąc wspólnoty małżeńskiej, małżonków i potomstwa, zawsze pragnie najpierw pogodzenia stron przed wszczęciem postępowania sądowego. Jeśli już jednak do niego dojdzie, to sędzia kościelny nie może przy podejmowaniu decyzji o ważności bądź nieważności małżeństwa kierować się współczuciem, ale swoje działania ma opierać na sprawiedliwości i prawdzie, przy jednoczesnym stosowaniu środków duszpasterskich służących pogodzeniu stron. Małżeństwo jest instytucją z prawa naturalnego, dlatego nie można tego prawa łamać i dostosowywać do ludzkich zachcianek. Naciągane interpretacje prawa Bożego oznaczają niszczenie godności człowieka, trwałości i świętości małżeństwa. Niezbędne w tym zakresie jest kształtowanie sumień wszystkich osób uczestniczących w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Następnie głos zabrała mgr lic. Agata Tarnacka (UKSW), omawiając *Upoważnienia kapelana migrantów do posługi duszpasterskiej (kan. 566)*. Najpierw dokonała ogólnej charakterystyki duszpasterstwa migrantów w kontekście przepisów KPK/83 oraz instrukcji *Erga Migrantes Caritas Christi*, a następnie – na podstawie tych samych aktów normatywnych – wyjaśniła naturę urzędu kapelana migrantów, co stanowiło podstawę do analizy złączonych

z tym urzędem zadań. W parafii personalnej dla migrantów kapelan ma zapewnić wiernym dostęp do słuchania słowa Bożego, katechezy, uczestnictwa w liturgii czy diakonii. Kapelan migrantów, któremu została powierzona parafia personalna, ma obowiązki i uprawnienia proboszcza. Na mocy urzędu wyposażony jest we władzę spowiadania wiernych powierzonych jego opiece oraz głoszenia im słowa Bożego, udzielania wiatyku, sakramentu namaszczania chorych oraz bierzmowania tym, którzy znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci.

Z kolei mgr lic. Mateusz Wyderka (UKSW) wygłosił odczyt pt. *Osoby prawne Kościoła w Kodeksie Prawa Kanonicznego*. Zagadnienie zaprezentował w trzech punktach, opisując genezę osób prawnych w Kościele; charakteryzując powstawanie i funkcjonowanie osób prawnych oraz analizując formy ich przekształcania, znoszenia i wygaśnięcia. Odnosząc się do rysu historycznego problematyki osób prawnych w Kościele, zauważył działania zmierzające do dopasowania prawa kanonicznego do rozwiązań zawartych we współczesnych systemach prawnych, przy jednoczesnej dbałości o jego dziedzictwo, które wniosło wkład w kulturę prawną świata. Ponadto prelegent wyjaśnił, że Kościół ma osobowość prawną jako całość, ale w ramach jego struktur znajdują się poszczególne osoby prawne. Ustanawiane są one *ipso iure* lub na mocy specjalnego przyznania osobowości prawnej przez kompetentną władzę.

Ks. prof. L. Adamowicz przewodniczył sesji V A. *Działalność misyjna Kościoła w wybranych regionach świata według kan. 786* stanowiła przedmiot rozważań mgr lic. Agnieszki Zalewskiej (UKSW). Prelegentka zauważyła, że *actio missionalis* stanowi specjalne przedsięwzięcie, którego głównym przejawem jest wysyłanie zwiastunów ewangelii. Według niej rolę tę pełnią przede wszystkim instytuty zakonne, których dzieło ewangelizacyjne powinno zwieńczać ukonstytuowanie się Kościołów partykularnych na terenach misyjnych. Odniosła się także do encykliki Piusa XII z 1957 r. *Fidei donum*, w której – choć została ona poświęcona misjom katolickim w Afryce – papież wymienił inne regiony świata szczególnie oczekujące na głoszenie im ewangelii. Poza Afryką są to niektóre kraje Europy, Ameryka Południowa, Oceania, Azja. Również analiza późniejszych dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, nie wyłączając przy tym soborowego dekretu *Ad gentes divinitus*, ukazała, że w dalszym ciągu te właśnie tereny należy ewangelizować. Działalność misyjna w poszczególnych regionach była więc tematem reszty wystąpienia Zalewskiej.

Z kolei mgr Maciej Delijewski (UŚ) przedstawił zagadnienie: *Ochrona małoletnich w prawie kanonicznym przed wykorzystaniem seksualnym (kan. 1395 § 2)*. Na początku zauważył, że podjęta przez niego problematyka jest aktualna i często poruszana przez media, a w związku z tym niejednokrotnie przedstawiana wadliwie. Pierwszą wadą jest podawanie niesprawdzonych informacji, które nierzadko są fałszywymi oskarżeniami, mającymi na celu wzbudzenie sensacji, co jest bolesne i skomplikowane w przypadku próby przywrócenia dobrego imienia. Drugi błąd polega na braku powoływania się na

dokumenty kościelne, które zostały wydane już wiele lat temu, aby chronić wiernych. Dlatego, mając to na uwadze, jak również fakt potwierdzonych przypadków przestępstw seksualnych duchownych przeciwko małoletnim, prelegent poddał analizie działania Kościoła i aktualnie obowiązujące przepisy w tym zakresie. Wyjaśnił przy tym motywy wydania dodatkowych norm dyscyplinarnych, tłumacząc jednocześnie, że kan. 1395 § 2 nie stanowi wystarczającej ochrony dla małoletnich.

Ostatniej sesji, V B, przewodniczył ks. prof. A. Skorupa. Mgr lic. Paweł Głuchowski (UKSW) przedstawił wywód na temat *Kanoniczna odpowiedzialność za dokonanie przestępstwa aborcji (kan. 1398) w kontekście przesłanek dopuszczalności przerywania ciąży w prawie polskim*. Podkreślił bezwzględną ochronę życia ludzkiego przez Kościół, w którego prawie aborcja jest przestępstwem obwarowanym sankcją ekskomuniki *latae sententiae*. Jednocześnie wskazał, że również państwo polskie tę ochronę gwarantuje, mimo iż w przypadkach określonych w ustawie o planowaniu rodziny, ochronie płodu i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży prawo dopuszcza tzw. legalną aborcję, której można dokonać jeśli: 1. ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej; 2. badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu; 3. zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego. Wobec sprzeczności między obydwoma porządkami prawnymi stają wierni, którzy są wyznawcami religii katolickiej i obywatelami państwa. Głuchowski zauważył, że dopóki obydwa porządki prawne nie przyjmą jednego wspólnego celu w postaci bezwzględnej ochrony życia jako najwyższej wartości, nigdy nie skończą się dyskusje i spory na ten temat.

Jako ostatnia głos zabrała mgr lic. Urszula Wasilewicz (KUL). Zaprezentowała referat nt. *Stowarzyszenia diecezjalne we Francji*. Zwróciła uwagę na definicję stowarzyszenia diecezjalnego, wyjaśniając, że jest ono jedną z form stowarzyszenia wyznaniowego, właściwą dla Kościoła katolickiego, dzięki któremu możliwe jest jego funkcjonowanie we Francji na forum publicznoprawnym. Istnienie takiego stowarzyszenia jest niezbędne w celu zdobywania środków pieniężnych i pokrywania wydatków związanych z kultem. Prelegentka przedstawiła, w jaki sposób doszło w porządku prawnym Francji do wyodrębnienia się stowarzyszenia diecezjalnego, a także jego wewnętrzną organizację. Podkreśliła, że analizowanych przez nią stowarzyszeń diecezjalnych nie należy mylić z publicznymi stowarzyszeniami wiernych, które są erygowane przez biskupa diecezjalnego, czy też z prywatnymi stowarzyszeniami wiernych, których statut został zatwierdzony przez kompetentną władzę kościelną. Stowarzyszenia diecezjalne cywilne powstają jedynie w celu zapewnienia możliwości funkcjonowania Kościoła katolickiego na terytorium Francji według przepisów prawa świeckiego. Dzięki nim Kościół ma osobowość prawną i może zdobywać środki finansowe niezbędne do swojej działalności.

Zamknięcia konferencji dokonali profesorowie: L. Adamowicz oraz M. Sitarz. Dyrektor IPK KUL podziękował wszystkim uczestnikom – młodszym pracownikom naukowym i doktorantom za przyjęcie zaproszenia do udziału w tym przedsięwzięciu. Podziękowania skierował także do opiekunów naukowych poszczególnych prelegentów, którzy włożyli trud w odpowiednie przygotowanie swoich wychowanków i partycypowali w tym dziele, przekazując im swoją wiedzę. Słowa wdzięczności skierował przede wszystkim na ręce prof. Sitarza i jego współpracowników.

Ks. Sitarz podkreślił, że konferencja jest dziełem wspólnym i bez zaangażowania wszystkich nie mogłoby ono zostać zrealizowane. Zauważył jednocześnie, że główna praca – merytoryczna – dokonywana jest na seminariach naukowych, dlatego podziękowania należą się przede wszystkim promotorom, opiekunom naukowym i kierownikom katedr. Podziękował wszystkim za cząstkę, jaką każdy wniósł w trud jej przygotowania. Zwracając się do prelegentów, poinformował, że o publikacji artykułu ostatecznie decydować będą dwie opinie niezależnych recenzentów z różnych ośrodków naukowych. Opinie te są wyrazem życzliwości i próbą przekazania bądź usystematyzowania wiedzy, jaką recenzenci sami posiadają i starają się nakierować młodych naukowców na właściwe tory kanonistyki, aby uchwycili metodę jej uprawiania w procesie poszukiwania Prawdy i dochodzenia do pełni człowieczeństwa, jaką jest świętość.

Information about Author: ANNA SŁOWIKOWSKA PH.D. – associate professor in the Department of Public and Constitutional Church Law, Institute of Canon Law, Faculty of Law, Canon Law and Administration at the John Paul II Catholic University of Lublin; Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: sanka@kul.lublin.pl